

**<<Քայլ առ քայլ >> բարեգործական հիմնադրամ
<<Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական
Աշխատողների մասնագիտական կարողությունների և
հմտությունների զարգացման >> ծրագիր**

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

**Թեմա՝ Ազգային տոների , ծեսերի կազմակերպման առանձնահատկությունները
Կրթական գործընթացում.**

Դաստիարակ՝ Սոնա Ասպատուրյան

Մանկապարտեզ՝ <<23>> ՀՈԱԿ

Բովանդակություն

Ներածություն	3
ՏԵՍԱԿԱՆ ՄԱՍ	
Գլուխ 1. Ազգային տոների, ծեսերի կազմակերպման առանձնահատկությունները	
Կրթական գործընթացում	
1.1. Ազգային տոների, ծեսերի կազմակերպման առանձնահատկությունները.....	4
1.2. Հայ ազգային ծեսերն ու տոները.....	7
Հետազոտական աշխատանք	14
Գլուխ 2. Պարապմունքներ.....	15
Եզրակացություն.....	18
Գրականության ցանկ.....	1

Ներածություն

Արդիականություն: Հետազոտական աշխատանքս կրում է <<Ազգային տոների և ծեսերի կազմակերպման առանձնահատկությունները կրթական գործընթացում>> վերնագիրը : Թեման ընտրելիս հաշվի եմ առել թեմայի արդիականությունը: Հետազոտության նրպատակն է ուսումնասիրել ազգային տոներն ու ծեսերը, դրանց կազմակերպման առանձնահատկությունները: Հայոց ազգային տոները տարբեր ժամանակներում տարբեր դրսևորումներ և վերաիմաստավորումներ են ունեցել: Սակայն այս տոների արմատներն այնքան խորն են եղել ժողովրդի ինքնագիտակցության մեջ, որ ժամանակի կրոնաքաղաքական փոփոխությունները նույնպես չեն կարողացել ազդել դրանց վրա: Հայկական մշակույթը հնուց ի վեր, մինչ օրս էլ, աչքի է ընկնում իր բազմաթիվ և յուրօրինակ ազգային տոներով: Մենք բոլորս այս տոները նշում ենք, որպես քրիստոնեական և եկեղեցական տոներ: Սակայն, ինչպես անցյալում, այնպես էլ այժմ տոներն ունեն նույն գործառույթը՝ այն է համախմբել մարդկանց տոնի և ծեսի ազգային գաղափարի շուրջ:

Մշակույթը չէր պահպանվի և սերնդեսերունդ չէր փոխանցվի, եթե գոյություն չունենային դրան նպաստող որոշակի միջոցներն ու հանգամանքները: Դրանցից կարող ենք առանձնացնել պատմության ընթացքում ձևավորված ծեսերը:

Նպատակը: Ծեսը ավանդական, կամ սահմանված կանոններով կատարվող կրոնական արարողություն է, որին հավատացյալները վերագրում են մոգական և խորհրդավոր հատկություններ: Ծեսը լայն տարածում ունի հավատալիքներում, կրոնում, կենցաղում, մարդկային հարաբերություններում և այլուր: Ծեսը խորհրդանշական ձևերով վերարտադրում է նաև ժողովրդի անցյալի կարևոր փուլում կատարված իրադարձությունները և դրանց միջոցով ապահովվում ազգի, հասարակության միասնականությունն ու հարատևությունը:

Գլուխ 1. Ազգային տոների, ծեսերի կազմակերպման

Առանձնահատկությունները կրթական գործընթացում

1.1 Ազգային տոների, ծեսերի կազմակերպման առանձնահատկությունները

Ծես նշանակում է նվիրում, ընտելացում տվյալ կրոնին և արժեքների համակարգին, ազգությանը, պետությանը: Ծեսերն աչքի են ընկնում իրենց պատմական և ճանաչողական արժեքներով: Դրանք ստեղծվում են ոչ թե պատահական դեպքերի շուրջ, այլ ժողովրդի համար կենսական նշանակություն ունեցող իրադարձությունների կապակցությամբ: Ծեսերի շնորհիվ պահպանվել և դարեդար են փոխանցվել ազգային կյանքի բոլոր էական կողմերը, արտացոլել էթնոսին բնորոշ առանձնահատկությունները: Դարերի ընթացքում հարատևած ծեսերի բովանդակությունն իր բազմակողմանի ազդեցությունն է ունեցել այդ էթնոսի առօրյա կյանքի, կենցաղի, հոգեբանության և աշխարհայացքի վրա: Եթե մշակույթի ժառանգորդման առաջին ձևը համարենք ծեսը, ապա երկրորդը ծիսակարգն է: Այն ներառում է ավանդական գործողություններ, որոնք ուղեկցում են մարդուն, հանրությանը կյանքի և գործունեության կարևոր պահերին:

Ծիսակարգը մարմնավորում է մարդկանց վարքի տարբեր կողմերը: Եթե սովորույթը մարմնավորում է ամենօրյա վարքային նորմերը, ապա ծիսակարգին դիմում են միայն արտակարգ, ոչ ամենօրյա իրավիճակներում (ծնունդ, կնունք, պսակադրություն, մահ, և այլն):

Մշակույթի ժառանգականության փոխանցման մյուս ավանդական ձևը սովորույթն է: Սովորույթը վարքի կարծրատիպացված միջոցն է, որը վերարտադրվում է որոշակի հասարակությունում կամ սոցիալական խմբում և սովորական է նրա անդամների համար: Սովորույթները կենցաղի պահպանված սովորական մասն են, ծեսերի և ծիսակարգերի բեկորները, որոնք կորցրել են իրենց առաջնային նշանակությունը, բայց պահպանել են մարդկանց միավորելու գործառույթն ամենօրյա նորմերով: Սովորույթը նաև կենցաղում վարքի կարգավորիչ է, որը աստիճանաբար դարձել է ավանդույթ: Սովորույթի կայունությունը, նրա դիմադրողականությունը, փոփոխություններն այդքան մեծ են այն պատճառով, որ նրանք միշտ ձևավորվում են հասարակությունում և ընդունված են նրա կողմից որպես <<ստիպողական պահանջ>>:

Մշակույթի փոխանցման ձևերի մեջ կարևոր դեր ունեն ծեսերը: Ծեսը ներառում է վարքի այն ձևերը, որոնք իրենց էությամբ նշանային են, խորհրդանշական և չունեն նպատակային, գործնական բնույթ: Մարդաբան Մ. Դուգլեսը ծեսը սահմանում է որպես գործողությունների տիպեր, որոնք ծառայում են հավատքի արտահայտման համար, կամ էլ որոշակի խորհրդանշական համակարգերին պատկանելու ձևեր են: <<Ծես>> հասկացության տակ սովորաբար ենթադրվում է ստանդարտ, հաստատուն գործունեության հետևողականությունը, որն ունի արարողական բնույթ:

Օրինակ՝ հայոց ավանդական կենցաղում բավական տարածված են խնձորի հետ կապված ծեսերը, որոնք հաճախ կազմակերպվում են Վարդավառին: Տոնի մասնակիցները խնձոր են խորովում և խորոված խնձոր բաժանում: Կամ՝ հարսանեկան արարողության ժամանակ խնձորի՝ որպես պտղաբերման խորհրդանիշ և այլն:

Ծեսերն աչքի են ընկնում իրենց պատմական և ճանաչողական արժեքներով: Դրանք ստեղծվում են ոչ թե պատահական դեպքերի շուրջ, այլ ժողովրդի համար կենսական նշանակություն ունեցող իրադարձությունների կապակցությամբ: Ըստ Ա. Սարգսյանի՝ <<Ծիսակարգը խիստ կանոնակարգված է, անփոփոխ, միակերպ և հիմնականում կապվում է կրոնական պատկերացումների հետ, ունի զանգվածային բնույթ, այսինքն՝ դրան մասնակցում են մարդկանց մեծ խմբեր>>:

Մշակույթի փոխանցման ձևերի մեջ կարևոր դեր ունեն ծեսերը: Ծեսը ներառում է վարքի այն ձևերը, որոնք իրենց էությամբ նշանային են, խորհրդանշական և չունեն նպատակագործնական բնույթ: Աշխարհում շատ ու շատ ժողովուրդներ կրոնական, քաղաքական, գաղափարախոսական համակարգերի փոփոխություններից հետո իրենց ծեսերը, այնուամենայնիվ, շարունակում են կատարել: Ժողովրդական ծեսը ծրագրված երևույթ չէ, այն ժողովրդի հավաքական և տևական ստեղծագործության արդյունք է, անընդհատ փոփոխությունների ենթակա, բայց միաժամանակ հիմնական բաղադրիչներով խիստ պահպանողական: Հայկական ծեսերը շատ հարուստ երգեր ու պարեր ունեն: Երգերի բովանդակությունը միշտ համապատասխանում է տվյալ ծեսի իմաստին, իսկ ծեսերին բնորոշ ուտելիքները, խնջույքները, տոնական հագուստը, նվերները ունեն իրենց առանձնահատկությունները: Դրանք բոլոր տոներում են առկա: Ոչ մեկն ինքնանպատակ չէ: Խնջույքները չեն կազմակերպվում ուտել – խմելու համար,

յուրաքանչյուր ծեսին կազմակերպվող խնջույքը պետք է համապատասխանի տվյալ ծեսի իմաստին, ըստ որի համապատասխանեցման համար էլ ընտրվում է ծեսը կազմակերպելու վայրը, ժամը, մասնակիցները, ուտեստների տեսակները:

Այսպիսով, հանդես գալով որպես հասարակական կյանքի հոգևոր ոլորտի խտացումներ՝ ծեսերը, սովորույթները անգնահատելի դեր ունեն՝ յուրովի լրացնելով ավանդույթի ընդհանուր կառույցի առանձին կողմերը, որի շնորհիվ ավանդույթը դառնում է միասնական և ներդաշնակ մի ամբողջություն: Դրանցում ժողովուրդը հանդես է գալիս և՛ որպես ստեղծագործ, և՛ որպես գործիչ, և՛ որպես քննադատ:

Գլուխ 1.2 Ազգային տոներն ու ծեսերը

Կրթական համակարգի հենց առաջին օղակից՝ մանկապարտեզից է սկսվում մանկանն ուղղված տարրական գիտելիքների յուրացումը: Հիմնականում այստեղ է ձևավորվում Նրա վերաբերմունքը աշխարհի, մարդկանց շրջապատի նկատմամբ: Հայ երեխային անհրաժեշտ է հայեցի կրթություն ու դաստիարակություն և մենք՝ մանկավարժներս պարտավոր ենք կատարել մեզ վստահված գործը: Երեխաների աշխարհընկալման, գեղագիտական ճաշակի ձևավորման համար առանձնահատուկ նշանակություն ունեն ազգային տոները, ընտանեկան հանդիսությունները: Հայոց եկեղեցում ծեսերը հաստատել, սահմանել և կարգավորել են կաթողիկոսները՝ համաձայն Աստվածաշնչյան մեկնությունների: Հայ ազգային տոներն ունեն ծիսական արարողակարգ: Այդ տոներից են Նոր տարին, Սուրբ ծնունդը, Տյառնընդառաջը, Բարեկենդանը, Ծաղկազարդը, Համբարձումը, Վարդավառը:

1.1 Ամանոր

Հունվարի 1-ին տարին սկսելու և Նոր տարվա սկզբի տոն նշելու սովորույթը հայերի մեջ ընդհանրացել է ոչ վաղ անցյալում: Տոնի անունները տարբեր էին՝ Ամանոր, Տարեմուտ, Կաղանդ: Նոր տարվա տոնական խնջույքն սկսվում էր դեկտեմբերի 31-ի ընթրիքով: 10-12 տարեկան տղաների և աղջիկների մի մեծ խումբ շրջում էին, շնորհավորում իրար: Խմբերը պարելով շրջում էին փողոցներով:

Մանկապարտեզում Ամանորյա տոնակատարությունը հատուկ տեղ է գրավում տոների շարքում: Այն երեխաների ամենասիրված տոներից մեկն է: Ամանորի նախաշեմին երեխաները պատրաստում են բացիկներ:

1.2 Ղափամայի ծես

Այս ծեսը հատկապես սիրելի է սաների համար, քանի որ շատ <<բաղցրահամ ու մեղրանուշ>> ծես է: Իմանում ենք, թե ինչ է դդումը, ինչ գույն ունի, ինչ համ ու հոտ: Կտրում ենք դդումը, հանում կորիզները, իմանում, թե կորիզներն ինչի համար են, հաշվում ենք, տնկում ենք, որ Նորից դդում աճի, իսկ մնացած կտորներով կերպարներ ենք ստանում: Դդումիկներով դուրս ենք գալիս բակ, խաղեր խաղում, գլորում: Գունավոր թղթերը կտրատում ենք, ներկում, սունձում կորիզները և ստանում ենք դդմադիմակներ:

Կատարում ենք տեխնոլոգիական աշխատանք, դոմանարևադարձային թելերով պատրաստում ենք դոմե գնդիկներ և կախում խմբասենյակի պատուհաններից կամ դռնից: Նաև դոմանների վրա ներկում ենք ու սիրուն կերպարներ ստանում` Էլ` տխուր դեմքով, Էլ ուրախ, Էլ զարմացած...

Եվ, ամենակարևորը, Ղափաման: Դոմի գլուխը կտրում ու հանում ենք կափարիչի նման, փորում ենք, միջուկը հանում, մեջը լցնում բրինձ, չամիչ, չիր, մեղր, կարագ, համեմունքներ ու դնում ջեռոցը` այս կարևոր իրադարձությունը համեմելով ուրախ ծիսերգերով: Արդյունքում մի սիրուն, շքեղ, փայլուն ու համեղ ղափամա: Այս տարբեր աշխատանքների միջոցով սանի մոտ զարգացնում ենք նախ զգայարանները, կարողանում է համտեսել, իմանալ` ինչ համ ունի, ճանաչում է գույնը, ձևը, չափը, կառուցվածքը և այլն:

Սանը տեխնոլոգիական աշխատանք է կարողանում կատարել, ինքնուրույն կտրել, պտտել թելը, փակցնել, սոսնձել, զարգանում է մանր մոտորիկան: Ղափամայի ծեսը նշում ենք Սուրբ Երրորդություն եկեղեցու բակում պատարագից հետո: Մի իսկական գունազարդություն, դոմից համեղ տարատեսակ ուտեստներ ենք պատրաստում, եկեղեցու բակում սիրուն ղափամայացուցահանդես կազմակերպում, ու սկսվում է հյուրասիրությունը: Սեբաստացի, ծանոթ-անծանոթ, հյուրասիրություն, համեցե՛ք, համեցե՛ք...

1.3 Բարեկենդան

Բարեկենդան նշանակում է բարի կենդանություն: Ուրախության, զվարճանքի ծես է, որը կապված է գարնան սկսելու հետ: Ծեսի նպատակն է զվարճանալու, ուրախանալու, հրճվելու միջոցով վերակենդանացնել մարդուն, դիմավորել բնության զարթոնքը: Պարերի, խաղերի, զվարճությունների երկու շաբաթվա ընթացքում խաղում ենք տարբեր խաղեր` ճոճախաղ, ընկուզախաղ, աբլորակո՞իվ և այլն: Կատարում ենք ուղտախաղ, ուղտի կերպարով տիկնիկ ենք պատրաստում և պարեցնում: Ուղտը փորձում է վազել երեխաների հետևից, բռնում նրանց, իսկ նրանք փախչում են այս ու այն կողմ: Պատրաստում ենք Ուտիս տատ և Ակլատիզ: Ուտիսը մեզ անընդհատ ասում է, որ յուզոտ ուտելիքներ ուտենք, իսկ Ակլատիզը` հակառակը: Ակլատիզը պատրաստում ենք սոխի գլխից, որի վրա խրում ենք չորս սպիտակ և երեք սև փետուր, որոնք խորհրդանշում են սև հողը և սպիտակ ձյունը:

Ակլատիզի պարանոցից կախում ենք քարեր և կծու պղպեղ, որ եթե յուզոտ բան ուտի, քարն ընկնի գլխին, և բերանն այրվի պղպեղով: Յոթ փետուրները խորհրդանշում են յոթ շաբաթները, որոնք ամեն շաբաթ սաները հերթով պոկում են, իսկ վերջում Ակլատիզը թռչուն է դառնում և գնում: Փայտե շերտերով պատրաստում ենք զանազան տիկնիկներ և երգելով մեր տոնի ամենասիրված երգը՝ «Գնացեք, տեսեք...»-ը՝ շրջում դպրոցով: Սա է Բարեկենդանը...

1.4 Տյառննդառաջ

Նախապատրաստվում ենք Տյառննդառաջի ծեսին: Խմբասենյակում մի քիչ խաղում ենք փոխինձով ու այլուրով թվեր, տառեր, պատկերներ նկարում, շաղ տալիս այս ու այն կողմ: Զետո ջուր ենք ավելացնում, պատրաստում փոխինձե գնդիկներ, հալվա: Չենք մոռանում, որ ծեսը շարունակվում է տանը, յուրաքանչյուր երեխա իր մայրիկի հետ «Տյառննդառաջի ծես- նախագիծ» է իրականացնում՝ այսպիսով ապահովվելով մանկապարտեզ – ընտանիք փոխադարձ կապը: Սկսում ենք Տյառննդառաջի սեղանը զարդարելու արարողությունը: Չարդարում ենք հալվայով, փոխինձե գնդիկներով, կոնֆետներով, աղանձով, ադիբուդիով, որոնք սիրով պատրաստում և բերում են սաները մայրիկների հետ: Այգեպանի հետ հավաքում և դասավորում ենք փայտերը, որպեսզի միասին վառենք խարույկը: Մեծ շրջան ենք կազմում, վառում կրակը և սկսում Տյառննդառաջի՝ զարնա-նամուտն ազդարարող տոնակատարությունը: Դաստիարակների օգնությամբ երեխաները ցատկում են կրակի վրայով, տարբեր հատիկային կուլտուրաներից բաղկացած հատիկեղենը սփռում են շուրջը, իբրև առատության խորհրդանիշ:

1.5 Ծառզարդար-Չատիկ-Կրկնազատիկ

Ծառկազարդը նախորդում է Չատիկին, որի ընթացքում սկսում ենք պատրաստվել ծեսին, դիմավորել Ուտիսին ու Ակլատիզին: Չատիկը ունի իր ծիսական ծառը, տիկնիկները և ծիսական զանազան խաղերը: Ծառը խորհրդանշում է անցյալը, ներկան, ապագան: Ծեսի ընթացքում միասին գունավորում ենք ձվեր և թելերով կախում ծառի ճյուղերից: Ձվերը խորհրդանշում են աշխարհը: «Տի՛գ, տի՛գ, Ակլատի՛գ...» բացականչություններով հարվածում ենք Ակլատիզին և քշում նրան բակից: Այս ծեսը մի քիչ նաև տեխնոլոգիական կարող ենք որակել: Ծնողները մեզ հյուր են գալիս, ու սկսում ենք միասին պատրաստել զատկե ձվիկներ:

Սկզբում երկու կողմից փոքրիկ անցքեր ենք բացում ձվիկների վրա, ապա սաները փչելով դատարկում են ձվիկների պարունակությունը, զարգացնում ենք փչելու կարողությունը: Փչում ու փչում են, բայց դեղնուցը դուրս չի գալիս, տեսնե՞ք՝ ինչ ուժով ու ոգևորությամբ են փչում, ու ինչ ուրախություն, երբ վերջապես դեղնուցը դուրս է գալիս անցքից: Խառնում ենք մեզ մոտ եղած բոլոր գույներն ու ներկերը: Խառնաշփոթը պատրաստ է: Գույնե՛ր-գույնե՛ր... Բոլորով սկսում ենք զարդարել ներկերի տարատեսակ երանգներով: Արդյունքում՝ բազմապիսի գատկե ձվիկներ:

Սկսում ենք ցորենացանը, սաները բերում են բամբակ և ցորեն, ափսե ու ջուր: Հագնում ենք գոգնոցները, դուրս գալիս բակ: Սկզբից բամբակն ենք հարթ փակցնում տարայի վրա, հետո մի քիչ ջուր ենք ցողում, որ խոնավանա բամբակը, ապա լցնում ենք ցորենը, կարելի է նաև ոսպ ցանել, քանի որ ոսպի դուրս եկածը նույնպես գեղեցիկ է, հետաքրքիր կառուցվածք ունի: Ցանում ենք ցորեն՝ անհամբեր սպասելով ածիկի աճելուն: Ցանում ենք նաև քար, ավազ, այլուր, որպեսզի որոշ ժամանակ հետո սաները որոշեն՝ ինչու չաճեցին դրանք:

Միայն Չատկին ենք ձուն կարմիր ներկում, որովհետև ձուն օրինակ է աշխարհի և ինչպես իմաստուններն են ասում՝ դրսի կեղևը նման է երկնքին, թաղանթը՝ օդին, սպիտակուցը ջրին, դեղնուցն էլ երկրին: Իսկ կարմիր գույնը խորհրդանշում է, որ աշխարհը գրկվեց Քրիստոսի արյամբ: Եվ մենք, կարմիր ձուն մեր ձեռքերի մեջ առնելով, հռչակում ենք մեր փրկությունը: Չատիկը առավոտյան մատուցվում է Ս. Պատարագից, որի ավարտից հետո տնետուն անցնելով՝ մարդիկ իրար հայտնում են Ս. Հարության ուրախաբեր ավետիսը՝ ասելով.

Քրիստոս հարյավ ի մեռելոց: Օրհնյալ է հարությունը Քրիստոսի:

1.6 Համբարձում- Չանգյուկում

Չատկին հաջորդում է Համբարձումը, որը նշվում է հինգշաբթի օրը: Գույնագույն ծաղիկներ ենք սոսնձում ռեզինների վրա՝ համադրելով գույները: Ծաղկահավաքի ընթացքում ներկայացնում ենք, թե ինչպես է պետք ծաղիկը քաղել, որ չփչանա՝ նաև դրանից հետագայում դեղաբույս պատրաստելու համար: Իրար օգնելով՝ հյուսում ենք ծաղիկները, պատրաստում երփնագույն ծաղկե ճակտնոցներ ու գունագեղ ծաղկաշղթաներ: Մանկապարտեզի ամբողջ անձնակազմը պատրաստվում է այդ տոնին:

1.7 ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Հնում մարդիկ այնքան էին հավատում ծեսերի զորությանը, որ հնարել էին Անձրևաբեր և Անձրևախափան ծեսեր՝ դրանց միջոցով կարգավորելու բնության երևույթները: Հայտնի են շատ ծիսական երգեր ու խաղեր՝ կապված տարբեր ծեսերի հետ: Հայոց ավանդական տոնակարգում Վարդավառը ամենամեծ ամառային տոնն է: Վարդավառ բառն ունի տարբեր ստուգաբանություններ, որոնցից մեկի համաձայն կազմված է վարդ-ջուր և վառ-սրսկել արմատներից, նշանակում է ջրցանություն: Տոնը սկսվում է առավոտյան: Բոլորով իրար վրա ջուր ենք լցնում՝ հաշվի չառնելով տարիքը, սեռը: Ոչ ոք չպիտի նեղանա, քանի որ այդ օրը ջուրն ունի այսպես ասած բուժիչ ուժ: Միմյանց վարդեր ենք նվիրում, թերթիկներ լցնում ջրի մեջ, ջուր ցողում վարդերով: Վարդեր նվիրելով և վարդի ջուր ցողելով՝ սեր ենք տարածում բոլորի վրա և պայթարում ենք չարի դեմ: Ծանոթանում ենք անձրևաբեր ծիսական կերպարների հետ, սովորում անձրևաբեր ծիսական երգեր, պատրաստում անձրևաբեր տիկնիկ-կերպարներ՝ մեր պատկերացմամբ և երևակայությամբ:

Վարդավառը համընկնում էր դաշտերում հասունացած հացահատիկների հավաքի հետ, դրա համար ցորենի հասկերից << Խաչբուռ >> ենք պատրաստում : Այս ծեսի միջոցով ծանոթանում ենք ազգային ավանդույթներին ու սովորույթներին՝ դառնալով դրանց կրողն ու փոխանցողը: Պատրաստած ծիսական պարագաներով, ժողովրդական, ազգային ծիսական խաղերով դառնում ենք ակտիվ մասնակից, փոխանցող, տարածող:

Այսպիսով, բոլոր վերոնշյալ ծեսերով փորձում ենք զարգացնել սովորողների ինքնուրույնությունը, ստեղծագործական երևակայությունը, տարատարիք սովորողների հետ համատեղ խմբային և անհատական հետազոտական աշխատանքներ կատարելու, ուսումնական նախագծեր իրականացնելու, իրար հետ շփվելու, միջհամայնքային, միջմարզային կապեր հաստատելու, իրար ճանաչելու, իրար հետ սովորելու և միասին բազմաթիվ խնդիրներ լուծելու հմտություններն ու կարողությունները, ծանոթացնել <<Իմացումի հրճվանք >> ծրագրին, ուսուցման մեթոդներին և միջոցներին:

1.8 ԱՇՆԱՆԱՑԱԼ

Ցորեն ցանելու ծես , որը տևում է մոտ երկու շաբաթ հոկտեմբեր ամսվա ընթացքում:Նույն կերպ կարելի է գարնանացան անել ապրիլ ամսին:

1.9 ԳՎՐԱՆ ԾԵՍ

Սկսվում է փետրվարի վերջին օրվանից,ավարտվում է մայիսի վերջին `Համբարձման ծեսով :

1.10 ԵՐԵՒԱՏՈՆ - Երեխաների պաշտպանության օրը ` հունիսի 1-ին :

ԾՆՆԴՅԱԼ ՕՐ - Ծննդյան օրվա ծես :

Մայրիկների տոն – Ապրիլի 7 – ին մայրության և գեղեցկության տոն :

2.1 ԾԻՍԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

Ինչպես գիտենք, խաղը երեխայի խոսքի զարգացման ամենակարևոր միջոցն է : Ծեսերի ամբողջական իրականացումը ինքնին կարելի է համարել խաղը, սակայն մենք ունենք պարզ ու գեղեցիկ ծիսական խաղեր, որոնց իրականացման միջոցով կարելի է ունենալ մեծ արդյունք՝ երեխայի զարգացման հարցում : Ծեսն այն միջավայրն է, որը երեխային տալիս է հնարավորության խաղալ ազատ կամ ունենալ դերային խաղեր :

Ծեսի ընթացքում դերային խաղը օգնում է երեխային յուրացնել ծանոթ ու անծանոթ երևույթները, հասկանալ դրանց դերն ու նշանակությունը :

Եթե երեխան կատարում է հողագործի աշխատանք, ա նշանակում է, որ երեխան խաղում է կրկնօրինակելով պապիկին : Նա փորում է, ցրում, տնկում : Դա արվում է խմբակային, որտեղ երեխան ձեռք է բերում հերթով գործողություն կատարելու, մեկը մյուսին զիջելու կարողություն :

Ծիսական խաղերը շատ դրական է ազդում նաև երեխայի զգացմունքային զարգացման վրա, նաև մտավոր զարգացման վրա :

Մանկապարտեզում գործունեության հիմնական ձևերը իրականացվում են խաղի միջոցով :

Խաղը զարգացնում է երեխայի՝

- **ուշադրությունը**
- **հիշողությունը**
- **երևակայությունը**
- **ստեղծագործելու կարողությունը**
- **շարժողականությունը**

Թեմատիկ միջոցառումների կողքին այսօր իրենց ուրույն տեղն են զբաղեցնում ազգային տոներն ու միջոցառումները՝

Բարեկենդանը, Չատիկը, Տյառնընդառաջը : Դահլիճը ձևավորվում է ազգային զարդանախշերով : Այս տոները վերածվում են հանդիսության՝ շնորհիվ գեղեցիկ, ուրախ երգերի : Ազգային մշակույթի յուրացումը դրված է նախակրթարանի ծրագրի հիմքում, այս դեպքերում ազգային ծեսերի իրականացումը դառնում է յուրացման համար հենակետերից մեկը, քանի որ այն արդյունավետ և նոր կազմակերպման ձևերից է :

Ծեսն այն միջավայրն է, որտեղ մասնակիցները նախապատրաստական և հրականացման ընթացքում կիրառում են իրենց կարողությունները , հմտությունները , գիտելիքները: Սա- նը քայլ առ քայլ , անկաշկանդ միջավայրում, ամենօրյա արդյունավետ գործունեությամբ, լիիրավ մասնակցությամբ , կարողություններ և հմտություններ , ձեռք բերելով ու փոխանցելով , յուրացնում են ծեսը : Ծիսական միջավայրում կատարում են նախօրոք ուսուցանված երգեր , պարեր , մասնակիցներն ազատ են իրենց ստեղծագործության մեջ, միևնույն ժամանակ նախօրոք ամպայման պատրաստվում են ձանդախանալով ինչպես ծեսի , այնպես էլ ծեսի հետ կատարված գործողությունների , ծիսական պարագաների հետ , որոշում` ինչ և ինչպես են կատարելու , որ գործողություններն , որոնք այսօրվա կյանքով կարող է կատարել :

Ծիսական խաղերը , բացի հետաքրքիր ու տպավորիչ լինելուց , զարգացնում են մանր և խոշոր մկանային մոտորիկան , ընդհանուր շարժումային համակարգը :

ՉԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Չետազոտական աշխատանքս բաղկացած է երկու բաժնից : Առաջին բաժնում իմ մանկավարժական փորձի հիման վրա ներկայացրել եմ իրականացվող տոնացույցային ծեսերը , որոնք ներկայացրել եմ հեղինակային կրթական ծրագրով , հաստատված ուսումնական օրացույցով իրականացվող հեղինակային ծեսերը :

Չետազոտական աշխատանքը հիմնված է իմ մանկավարժական փորձի վրա:Ծեսերը , ազգային խաղերը դարձել են մեր ամենօրյա կենսակերպը :

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔ

ԽՈՒՄԲ

ԹԵՄԱ

**Խոսքի զարգացում
Երաժշտություն**

Միջին

Ամանոր և Սուրբ ծնունդ

Պարապմունքի

Նպատակները

- Սովորեցնել տոնի մասին ճիշտ պատկերացում կազմել :
- Չարգացնել կապակցված խոսքը և արտահայտելու կարողությունը :
- Ամրապնդել տոնի մասին երեխաների գիտելիքները :
- Ճշգրիտ կատարել հրահանգները :
- Չարգացնել ինքնուրույնությունը , աշխատանքը ավարտին հասցնելու կարողությունը :
- Խթանել հասակակիցների հետ հաղորդակցությունը :
- Օգնություն առաջարկել հասակակցին:
- Ընդունել հասակակցի օգնությունը
- Անհատական աշխատանք :
- Փոքր խմբով աշխատանք :
- Չույգերով աշխատանք :

Նյութեր

Մեծադիր ցուցադրական նյութեր

- Նկարներ
- Դիդ. նյութեր
- Նյութեր երեխաների թվով :

Խթանման փուլ

Ընթացքը

Երեխաները ձեռքերին խաղալիք մոմերը վառած ,
երաժշտության տակ մտնում են դահլիճ , շրջանաձև կանգնում
և աղոթք են ասում :

- Երեխաներ, Ամանորյա հրաշքը սկսվեց և մեզ բոլորիս ավետեց
Սուրբ ծննդյան գալստյան ավետիսը :

- Երեխաները երգում են <<Թող հնչեն զանգերն ի լուր>>երգը :

- Երեխաները տեղափոխվում են գորգերին, շրջանաձև նստում :

- Առաջինը Հիսուս Քրիստոսի գալստյան լուրը իմացան հովիվները :

Իմաստի ընկալման փուլ

- Դաստիարակը մեծ նյութերով ցույց է տալիս Ամանորը , Սուրբ
Ծնունդը , առաքյալների , հրեշտակների հայտնվելը :

- Ձմեռ պապիկի եղնիկներով սլացող նկարները :

- Երեխաներ նկարագրեք, թե որտեղից է գալիս Ձմեռ պապիկը

- Տարին քանի անգամ է մեզ մոտ գալիս :

- Եկեք մի գեղեցիկ երգ էլ կատարենք որպեսզի Ձմեռ պապիկը լսի և
գա :

- Երգ << Այր-այր Ձմեռ պապի >> :

- Երեխաներ ,եկեք կանչենք Ձմեռ պապիկին :

- Ձը –մեռ - պա – պի , Ձը – մեռ – պա – պի

- Ներս է մտնում Ձմեռ պապիկը պարկը ուսին :

- Ձմեռ պապիկը երեխաներին առաջարկում է միասին զարդարել
եղևնին և ունենան Ամանորյա տոնածառ :

- Երեխաները մեկը մյուսին օգնելով և ոգևորությամբ զարդարվում
են եղևնին :

- Ձմեռ պապիկը վերծում միացնում է լույսերը տոնածառի և
Երեխաների հետ շրջան բռնում երգում ու պարում :

Կշռադատման Փուլ ,

Ամփոփում

- Երեխաներ ինչ գիտեք Սուրբ ծննդի մասին :
- Ի՞նչ է Հիսուս Քրիստոսի մոր անունը :
- Առաջինը ովքե՞ր իմացան Հիսուսի ծնվելու լուրը :
- Ո՞վ է այսօր մեզ հյուր եկել :
- Ձմեռ պապիկը ի՞նչ է մեզ բերել :

Դաստիարակի

խոսքեր

- Ապրեք երեխաներ դուք շատ բան գիտեք Սուրբ ծննդի և Ամանորի մասին , Ձմեռ պապիկը կկատարի Ձեր բոլորի երազանքները :
Ձմեռ պապիկը բաժանում է նվերները երեխաներին :

1.Դիտարկող-Տնօրեն-

Այս պարապմունքի միջոցով երեխաները մեծ գիտելիքներ ստացան Սուրբ ծննդի և Ամանորի մասին պ/ք-ն անցավ և աշխույժ մթնոլորտում :

2. Դիտարկող-մեթոդիստ-

Երեխաները շատ ուրախ էին , ոգևորված պատասխանում էին առաջադրված հարցերին : Շատ ակտիվ կոնտակտ կար դաստիարակի և երեխաների միջև :

3. Դիտարկող-Դաստիարակ-

Այս թեման շատ կարևոր է յուրաքանչյուր երեխայի համար : Երեխան փոքրուց պետք է իմանա Սուրբ ծննդյան հրաշքի կարևորությունը և պետք է դաստիարակվի հայեցի :

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ .

Չետագոտության արդյունքում, եկանք մի շարք եզրահանգումների, ուսումնասիրության և վերլուծության , ծեսերի և ազգային տոների ուսումնասիրման :

1.Որ ազգային տոների և ծեսերի կազմակերպման առանձնահատկությունը՝ դա ազգային մշակույթի յուրացումն է :

2.Ազգային տոների և ծեսերի կազմակերպումը ունի մի շարք առանձնահատկություններ :

3. Նախադպրոցական տարիքի երեխաների զարգացման և կրթական չափորոշիչների հիմքում ընկած է այն համոզմունքը , որ երեխաների զարգացումը բազմակողմանի է, քանի որ ազգային ոգով զարգացմանը զուգընթաց զարգանում է երեխայի խոսքը , լեզուն և զգացմունքները :

Գրականության ցանկ

1. Խառատյան – Առաքելյան Յ. , Հայ ժողովրդական տոներ , Ե . , 2005 , էջ 321:
2. Մկրտչյան Ս. ,Տոներ . Հայկական ժողովրդական ծեսեր , սովորույթներ , հավատալիքներ (ավանդույթ և արդիականություն) , Ե . ,2010 , էջ 101,Ռիմա Ռստակյան
3. Ռ. Հարոյան , Քաջբերունի , Հայկական սովորույթներ [Ազգագրական հանդես (այսուհետև Ա.Հ) , գ 7-8 , Թ . , 1901, էջ 168] :
4. Նահապետյան Ռ. , Աղծնիքահայերի ընտանիքը և ընտանեկան ծիսակարգը , Ե . ,2004
- 5.Кагаров Е. Г. Культ фетишей и животных в Древней Греции , СПб . , 1913
- 6.Ионин Л .Г. Социология культуры , М . , 2004 , с. 166
7. Մանկական քրիստոնեական հանրագիտարան – 1988 (Արեգ .)
8. Մանկապարտեզի միջին խմբի 4-5 տարեկանների կրթական համալիր ծրագիր :

